

Emocionalna inteligencija i mračna tetrada kao prediktori akademskog stresa kod studenata

Zubović, Tea

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:331786>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet u Osijeku

Odsjek za psihologiju

Sveučilišni diplomski jednopredmetni studij Psihologija

Tea Zubović

**EMOCIONALNA INTELIGENCIJA I MRAČNA TETRADA KAO
PREDIKTORI AKADEMSKOG STRESA KOD STUDENATA**

Diplomski rad

Znanstveno područje društvenih znanosti, znanstveno polje psihologije

Mentor: izv. prof. dr. sc. Ana Babić Čikeš

Osijek, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisala/napisao, da je rad nastao samostalnim istraživanjem zadane teme, da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova koji nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni, da je u radu odgovorno primijenjena suvremena tehnologija, odnosno da rad nije autorstvo umjetne inteligencije, što pokazuje i bibliografija upotrijebljena tijekom obrade teme.

Svjesna sam/svjestan sam da je predaja završnog ili diplomskog rada čiji je sadržaj djelo drugoga studenta, treće osobe ili umjetne inteligencije, prepisivanje većega dijela ili cijeloga završnog ili diplomskog rada teška povreda studentskih obveza i etičkih načela znanstvene čestitosti, koja podliježe stegovnoj odgovornosti.

Studentica/student

U Osijeku 2.12.2024.

Tea Zubović, 01222271509

ime i prezime, JMBAG

Tea Zubović, 01222271509

Emocionalna inteligencija i mračna tetrada kao prediktori akademskog stresa kod studenata

Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati prediktivni značaj mračnih crta ličnosti i emocionalne inteligencije u objašnjenju akademskog stresa. Istraživanje je provedeno online putem na prigodnom uzorku od 194 studenta preddiplomskih i diplomskih studija u Republici Hrvatskoj. U svrhu prikupljanja podataka korištena je Skala percipiranog akademskog stresa (sa subskalama stres vezan uz akademska očekivanja, stres vezan uz akademske obaveze i ispite i stres vezan uz akademsku samopercepciju), Kratki upitnik mračne tetrade te Upitnik emocionalne kompetentnosti (sa subskalama uočavanje i razumijevanje emocija, izražavanje i imenovanje emocija te regulacija i upravljanje emocijama). Dobiveno je da je makijavelizam pozitivno povezan sa svim varijablama akademskog stresa, osim sa subskalom stres vezan uz akademsku samopercepciju. Ostale mračne crte ličnosti nisu bile statistički značajno povezane s ukupnim rezultatom na upitniku akademskog stresa. Uz to, dobivene su negativne povezanosti između ukupnog rezultata na upitniku akademskog stresa i ukupnog rezultata na upitniku emocionalne inteligencije te rezultata na subskalama izražavanje i imenovanje emocija i regulacija i upravljanje emocijama. Stres vezan uz akademska očekivanja i stres vezan uz akademske obaveze bili su negativno povezani s regulacijom i upravljanjem emocija, dok je stres vezan uz akademsku samopercepciju bio negativno povezan s ukupnim rezultatom i rezultatima na svim subskalama emocionalne inteligencije. Statistički značajni prediktori višeg ukupnog rezultata na upitniku akademskog stresa bili su ženski rod, makijavelizam u pozitivnom smjeru te ukupan rezultat na upitniku emocionalne inteligencije, odnosno rezultat na subskali regulacija i upravljanje emocijama u negativnom smjeru.

Ključne riječi: akademski stres, mračna tetrada, emocionalna inteligencija

Emotional Intelligence and the Dark Tetrad as Predictors of Academic Stress of Students

The aim of this research was to examine the role of dark personality traits and emotional intelligence in predicting academic stress. This online study involved 194 undergraduate and graduate students in Croatia. The Perceived Academic Stress Scale (including subscales stress related to academic expectations, stress related to academic work and examinations and stress related to academic self-perceptions), Short Dark Tetrad and the Emotional skills and competence questionnaire (including scores on The Perceive and Understand emotions scale, The Express and Label emotions scale and The Manage and Regulate emotions scale) were used to collect data. The results showed a statistically significant positive correlation between Machiavellianism and the measures of perceived academic stress, except for stress related to academic self-perceptions. Other dark personality traits were not significantly correlated with the total score of academic stress. Furthermore, academic stress (total score) was negatively correlated with emotional intelligence (total score), as well as scores on The Express and Label emotions scale and The Manage and Regulate emotions scale. Stress related to academic expectations and stress related to academic work were negatively correlated with The Manage and Regulate emotions scale, while stress related to academic self-perceptions was negatively correlated with all measures of emotional intelligence. The results of hierarchical regression analysis showed that Machiavellianism is a positive and the total score of emotional intelligence is a negative predictor of the higher total score on The Perceived Academic Stress Scale, along with female gender.

Keywords: academic stress, dark tetrad, emotional intelligence

Sadržaj

Uvod	1
Akademski stres	1
Prediktori akademskog stresa	2
Mračne crte ličnosti i njihov odnos sa stresom	3
Emocionalna inteligencija i odnos sa stresom	6
Cilj, problemi i hipoteze	8
Metoda	9
Sudionici	9
Instrumenti	10
Postupak	12
Rezultati	12
Testiranje preduvjeta za provođenje statističkih postupaka	12
Deskriptivni podaci	14
Povezanosti među varijablama	15
Doprinos mračnih crta ličnosti i emocionalne inteligencije objašnjenju akademskog stresa	17
Rasprava	22
Povezanost mračne tetrade i emocionalne inteligencije s akademskim stresom	23
Mračne crte ličnosti i emocionalna inteligencija kao prediktori akademskog stresa	25
Sekundarni nalazi – Odnos mračne tetrade i emocionalne inteligencije	28
Ograničenja i preporuke za buduća istraživanja	29
Doprinosi i implikacije istraživanja	30
Zaključak	30
Literatura	32

Uvod

Razdoblje nakon završetka srednje škole predstavlja prekretnicu za mlade osobe budući da tada dio njih traži prvi posao, dok se dio odlučuje na upis fakulteta kao sljedeću stepenicu prema budućem zaposlenju. Studiranje može biti uzbudljiv period zbog osamostaljivanja, upoznavanja novih ljudi, istraživanja nove sredine te pronalaska prvih izvora zarade na studentskim poslovima. Međutim, sve navedeno može biti i izvor stresa s kojim se studenti suočavaju kroz period studiranja te im otežati ostvarivanje akademskih ciljeva. Pritom je važno naglasiti da izazovi s kojima se studenti nose nisu isključivo vezani za upis fakulteta i prvi period prilagodbe, nego se javljaju i kasnije na studiju te proizlaze iz akademskih i neakademskih čimbenika (Bedewy i Gabriel, 2015). Visoke razine stresa (kao i duga izloženost stresu) mogu ostaviti negativne posljedice na dobrobit studenata, smanjiti njihovu kvalitetu života i dovesti do akademskog sagorijevanja (Perrella i sur., 2024) ili odustajanja od fakulteta (Pascoe i sur., 2020). Stoga je nužno identificirati faktore koji su povezani s nižim stresom kod studenata, kao i one koji ga pogoršavaju.

Akademski stres

Lazarus (1966) je među prvima definirao stres kao „transakcije“ između pojedinca i okoline, pri čemu pojedinac procjenjuje da su zahtjevi okoline prekomjerni u odnosu na njegove kapacitete za suočavanje s njima. Smatra se da u određenoj razini stres ne mora dugoročno naštetiti pojedincu, nego čak može djelovati poticajno ukoliko pojedinac posjeduje zaštitne faktore, odnosno učinkovite strategije suočavanja sa stresom (Perrella i sur., 2024). Međutim, ako osoba procijeni da nema resurse za nošenje s prijetnjom, tada se stres može negativno odraziti na njezinu dobrobit (Mijatović i Strižak, 2023a). Pokazalo se da produženo trajanje stresa i visoke razine istog mogu negativno utjecati na samopoštovanje studenata i odnose s drugima (Mijatović i Strižak, 2023b), kao i na motivaciju i akademsku izvedbu (Pascoe i sur., 2020).

Akademski stres definira se kao rezultat procjene pojedinca da zahtjevi koji proizlaze iz akademskog okruženja premašuju njegove kapacitete za nošenje s njima (Pascoe i sur., 2020). U istraživanjima stresa kod studenata često je mjereno opći percipirani stres (Birkás i sur., 2020; Papageorgiou i sur., 2019; Richardson i Boag, 2016), odnosno stres koji nije nužno vezan za akademski kontekst. Instrumenti za mjerenje percipiranog stresa (npr. Skala percipiranog stresa – Perceived Stress Scale, Cohen i sur., 1983) omogućuju ispitivanje percepcije stresa u različitim kontekstima te su stoga često korišteni i u akademskom okruženju. Iako su neki istraživači takve instrumente nastojali prilagoditi za studente izmjenama u uvodnoj uputi, ipak na taj način nije moguće u potpunosti zahvatiti područje akademskog stresa (Perrella i sur., 2024). Istraživanja

općeg percipiranog stresa kod studenata od velikog su značaja za formiranje smjera i relevantnog okvira za istraživanja akademskog stresa s ciljem prevencije teškoća vezanih uz mentalno zdravlje studenata (Hasanagić i Andrić, 2020) te ne treba zanemariti njihov doprinos. Kako bi obuhvatili specifične izvore stresa koji proizlaze iz akademskog okruženja, Bedewy i Gabriel (2015) kreirali su upitnik za mjerenje percipiranog akademskog stresa kod studenata nazvan Skala percipiranog akademskog stresa (eng. The Perception of Academic Stress Scale). Isti autori u svom su radu izdvojili tri kategorije izvora stresa kod studenata: stres vezan uz akademska očekivanja, stres vezan uz ispite i akademske obaveze te stres vezan uz akademsku samopercepciju. Stres vezan uz akademska očekivanja odnosi se na očekivanja drugih (roditelja, nastavnika, vršnjaka) vezano uz studiranje pojedinca, dok su uvjerenja studenta vezano za njegov akademski uspjeh, kao i uspjeh u budućoj karijeri nazvana stres vezan uz samopercepciju. Opseg i zahtjevnost gradiva te vrijeme predviđeno za savladavanje materijala, izvršavanje obaveza na studiju i polaganje ispita odnose se na stres vezan uz ispite i akademske obaveze (Bedewy i Gabriel, 2015). U prijašnjim istraživanjima pokazalo se da studenti izvještavaju o nižem percipiranom stresu vezano uz akademska očekivanja, dok su najviše razine akademskog stresa imali vezano uz ispite i akademske obaveze (Bedewy i Gabriel, 2015; Mijatović i Strižak, 2023b). Svrstavanje izvora stresa u pojedine kategorije pomaže identificiranju područja koja studentima predstavljaju najveći izazov. Tako se potiču temeljitija istraživanja potencijalnih prediktora akademskog stresa te, na temelju rezultata istraživanja, kreiranje poticajne sredine za studiranje (Mijatović i Strižak, 2023b).

Prediktori akademskog stresa

Za stres je karakteristično da ne utječe na svakog pojedinca jednako. Tako će nekome određena razina stresa vezano za nadolazeći ispit biti poticaj na učenje i bolju pripremu, dok drugoj osobi može djelovati kao nesavladiva prepreka (Hasanagić i Andrić, 2020). Ovi podaci naveli su istraživače da ispituju koje karakteristike doprinose višoj, odnosno nižoj percepciji stresa. Prijašnja istraživanja dala su neujednačene rezultate vezano za odnos dobi i spola ili roda s akademskim stresom. Primjerice, nalazi nekih istraživanja pokazali su da akademski stres kod studenata nije bio povezan s njihovom dobi (Bedewy i Gabriel, 2015; Mijatović i Strižak, 2023b). Kada je promatran akademski stres među studentima različitih godina studija pokazalo se da su studenti na drugoj godini studija imali više razine stresa od kolega na ostalim godinama (Barbayannis i sur., 2022). Nadalje, nekonzistentni rezultati dobiveni su i za odnos akademskog stresa i spola, odnosno roda budući da dio istraživanja pokazuje da studentice imaju više razine stresa od studenata (Karaman i sur., 2019), dok druga istraživanja pokazuju da nema statistički značajnih razlika u razinama akademskog stresa između studenata i studentica. (Bedewy i Gabriel, 2015;

Mijatović i Strižak, 2023b). U literaturi se među prediktorima akademskog stresa također ističe lokus kontrole. Dobiveno je da je viši akademski stres povezan s višim vanjskim lokusom kontrole. Studenti koji su smatrali da njihov akademski uspjeh ovisi o vanjskim faktorima, poput sreće, imali su više razine akademskog stresa od onih koji su vjerovali da se njihov uspjeh temelji na njihovim sposobnostima i ponašanju (Karaman i sur., 2019). Pokazalo se, također, da su samopoštovanje i samoučinkovitost negativni prediktori stresa. (Saleh i sur., 2017).

Istraživanja u psihologiji ličnosti često se bave pitanjem kako pojedinci različito percipiraju isti stresni događaj. Iskustvo stresa proizlazi iz individualne percepcije situacije, a istraživanja pokazuju da osobine ličnosti utječu na percepciju i reakciju pojedinca na stresnu situaciju (Kajonius i Björkman, 2020). Primjerice, neuroticizam je osobina ličnosti za koju se pokazuje da doprinosi percepciji događaja kao stresnog (De la Fuente i sur., 2021), a ugodnost može biti zaštitni faktor u kontekstu stresa (Noser i sur., 2014). Recentno istraživanje bavilo se ispitivanjem povezanosti akademskog stresa i crta ličnosti kroz HEXACO model (Mijatović i Strižak, 2023b). Dobiveni rezultati potvrdili su povezanost crta ličnosti i akademskog stresa, pri čemu se ističe negativna povezanost ekstraverzije s akademskim stresom, osobito područjem akademskog stresa vezanim uz samopercepciju. Osobe koje imaju izraženu crtu ekstraverzije smatraju se društvenima, odvažnima u upuštanju u razgovor i stvaranju interakcija što im može olakšati snalaženje u fakultetskoj sredini (Mijatović i Strižak, 2023b). U istom istraživanju dobiveno je da je crta emocionalnost, koju karakteriziraju strah, ovisnost o drugima, anksioznost i sentimentalnost (Babarović i Šverko, 2013), pozitivan prediktor akademskog stresa (Mijatović i Strižak, 2023b). S obzirom na rezultate istraživanja koja su potvrdila odnos stresa i bazičnih osobina ličnosti, istraživače je zaintrigirao i odnos stresa s mračnim crtama ličnosti (Noser i sur., 2014). Upravo su jedinstvena obilježja koja svaka od mračnih crta posjeduje ono što zanima istraživače jer mračne crte, unatoč zajedničkoj mračnoj srži, ostvaruju različite obrasce odnosa s pojedinim varijablama (Birkás i sur., 2020; Dinić i sur., 2021; Grover i Furnham, 2021; Szabó i Bereczkei, 2017).

Mračne crte ličnosti i njihov odnos sa stresom

Mračne crte ličnosti pojam je koji podrazumijeva određene osobine ličnosti povezane s neetičnim, nemoralnim i socijalno devijantnim ponašanjem (Walker i sur., 2021). Izvorno su koncipirane kao mračna trijada koja je obuhvaćala narcizam, makijavelizam i psihopatiju kao tri crte ličnosti sa zajedničkom „mračnom“ jezgrom (Paulhus i Williams, 2002). Naknadno je mračnoj trijadi dodan sadizam, budući da je ustanovljeno da zadovoljava njihov kriterij bešćutnosti te je tada mračna trijada preimenovana u mračnu tetradu (Paulhus i sur., 2021). Uz mračne crte ličnosti veže se iskorištavanje drugih i manipuliranje tuđim emocijama kako bi se ostvario osobni cilj

(Walker i sur., 2021). K tome, istraživanja često izvješćuju o nedostatku empatije kod osoba s izraženim mračnim crtama što također podupire upuštanje u devijantna i manipulativna ponašanja (Paulhus i Jones, 2015).

Prijašnja istraživanja uglavnom su se usmjerila na razjašnjavanje odnosa mračnih crta ličnosti s konstruktima vezanim uz neetična ili kontraproduktivna ponašanja na radnom mjestu (O'Boyle i sur., 2012) te u akademskom okruženju (Jambrešić i sur., 2020). S druge strane, odnos mračnih crta ličnosti i varijabli povezanih s dobrobiti pojedinca, poput stresa i sagorijevanja, slabo je ispitan te su stoga potrebna daljnja istraživanja (Grover i Furnham, 2021). Jedan od argumenata za proučavanje odnosa mračnih crta ličnosti i stresa je taj da je za osobe koje imaju izražene mračne crte karakterističan manjak ugodnosti. Ugodnost se pokazala zaštitnim faktorom za iskustva stresa, što sugerira da bi mračne crte mogle biti pozitivno povezane s doživljavanjem stresa (Noser i sur., 2014). K tome, budući da je za osobe s izraženim mračnim crtama ličnosti karakteristično ulaganje truda radi ostvarivanja osobnog dobitka pod svaku cijenu, pitanje je kako se to odražava na njihovu dobrobit (Grover i Furnham, 2021). Budući da nisu pronađena istraživanja koja su promatrala odnos akademskog stresa i mračnih crta ličnosti, izdvojena su istraživanja koja su se bavila odnosom mračnih crta s percipiranim stresom ili nošenjem sa stresom.

Narcizam i stres. Za osobe koje imaju izraženu crtu narcizma karakteristična je grandioznost, osjećaj povlaštenosti, dominacija i superiornost te potreba za divljenjem i pažnjom od strane drugih (Paulhus i Williams, 2002). Pokazalo se da su osobe s izraženom ovom crtom vrlo šarmantne pri sklapanju novih poznanstava, zbog čega se mogu svidjeti drugima, no njihova arogantnost nakon nekog vremena ipak prevlada (Jones i Paulhus, 2014). Dio istraživanja ukazuje na negativnu povezanost percipiranog stresa i narcizma te pozitivnu povezanost narcizma sa suočavanjem sa stresom, a jedno od objašnjenja je da bi njihov nerealan i (pre)optimističan pogled na vlastite sposobnosti suočavanja zapravo mogao smanjiti razinu stresa (Birkás i sur., 2020). Drugo objašnjenje negativne povezanosti stresa i narcizma je da narcizam zahvaća određena prosocijalna i adaptivna ponašanja te bi stoga mogao imati negativan odnos s percipiranim stresom (Papageorgiou i sur., 2019). Ipak, u nekim se istraživanjima pokazalo da osobe koje imaju izraženu crtu narcizma imaju višu reaktivnost na stresne događaje koja može poljuljati njihov osjećaj kontrole i dovesti u pitanje uvjerenja da su uspješni u suočavanju sa stresnim iskustvima (Noser i sur., 2014), kao što bi moglo biti za vrijeme ispitnih rokova kada se studenti nose s brojnim akademskim obavezama u kratkom vremenskom periodu.

Makijavelizam i stres. Uz makijavelizam se vežu ciničan pogled na svijet, manipulacija i manjak morala (Jones i Paulhus, 2014). Osobe s izraženom crtom makijavelizma planiraju, formiraju saveze i grade ugled, a sve u svrhu ostvarenja vlastitog dobitka (Paulhus i Jones, 2015). K tome, ambiciozni su i sposobni odgoditi zadovoljstvo (Miller i sur., 2017). Rezultati prijašnjih istraživanja odnosa makijavelizma i stresa pokazali su neujednačene rezultate. Noser i suradnici (2014) naveli su da karakteristike makijavelizma, poput niže impulzivnosti, otežavaju procjenu odnosa ove varijable sa stresom. Impulzivnost je važna karakteristika kod drugih mračnih crta ličnosti (osobito psihopatije), a sklonost opreznosti i promišljanju kod makijavelista mogla bi biti povezana sa smanjenom reaktivnošću tijekom stresnih događaja (Jones i Paulhus, 2010). S druge strane percepcija stresnog događaja i reakcija na njega nisu jednaki konstrukti te se stoga u istraživanjima mjere odvojeno. U skladu s tim, kada je ispitana povezanost između percipiranog stresa i makijavelizma, dobivena je njihova pozitivna povezanost (Richardson i Boag, 2016). Uz to, rezultati istraživanja koje je promatralo odnos mračnih crta ličnosti i sagorijevanja ukazuju na pozitivnu povezanost makijavelizma i sagorijevanja što sugerira da bi odnos stresa i makijavelizma također mogao biti pozitivan budući da duga izloženost stresu može dovesti do sagorijevanja (Grover i Furnham, 2021).

Psihopatija i stres. Psihopatija je osobina koju karakteriziraju deficiti u afektu, nedostatak empatije, impulzivnost, nepoštivanje društvenih normi, kao i deficiti u interpersonalnom funkcioniranju i ostvarivanju privrženosti (Jones i Paulhus, 2014; Paulhus, 2014). Upravo je impulzivnost kod psihopatije ono što čini razliku u odnosu na makijavelizam za koji je vezano promišljeno i dugoročno planiranje (Jones i Paulhus, 2014). Vezano za odnos psihopatije i stresa, kod osoba s izraženom crtom psihopatije karakteristična je osjetljivost na frustraciju što sugerira da bi stresni događaji mogli nepovoljno djelovati na njih (Noser i sur., 2014). Lyons i suradnici (2019) naveli su da se za osobe koje imaju izražene crte makijavelizma i psihopatije očekuje da će se teže nositi sa stresnim događajima zbog nedostatka empatije koja bi mogla biti zaštitni čimbenik te su u svom istraživanju dobili pozitivnu povezanost između psihopatije i kumulativnog stresa. S druge strane, rezultati nekih istraživanja pokazuju da psihopatija nije bila povezana s percipiranim stresom (Richardson i Boag, 2016).

Sadizam i stres. Sadizam je uvršten u mračne crte ličnosti zbog težnje ponižavanju drugih radi vlastitog užitka ili dominacije, odnosno uživanja u patnji i boli drugih (Paulhus i Dutton, 2016). Iako se često ističe viša povezanost između sadizma i psihopatije, za psihopatiju je karakteristična ravnodušnost prema patnji drugih, dok je kod sadizma tuđa patnja privlačna i intrinzično nagrađujuća (Paulhus i sur., 2021). Iako je sadizam dugo prihvaćen u domeni mračnih

crtu ličnosti, ipak se neki istraživači zadržavaju na ispitivanju mračne trijade kada promatraju mračne osobine te stoga nedostaju nalazi istraživanja sadizma s drugim varijablama, pa tako i sa stresom. Istraživanje koje je promatralo kako osobe s izraženim mračnim crtama ličnosti percipiraju pandemiju virusa COVID-19 pokazalo je da su osobe koje su imale više crte psihopatije i sadizma doživjele pandemiju manje stresnom i prijetećom nego pojedinci s višim crtama narcizma i makijavelizma (Hardin i sur., 2021). K tome, sadizam je u istom istraživanju bio povezan s višim pozitivnim afektom što pokazuje da osobe s izraženim sadizmom doživljavaju ugodne emocije u situacijama koje su za druge osobe stresne, odnosno imaju negativan utjecaj na društvo. S druge strane, jedno je istraživanje promatralo odnos mračne tetrade s različitim domenama pojma o sebi pri čemu je sadizam bio negativno povezan s domenom akademskog uspjeha (Đošan i Dinić, 2022). Akademska domena pojma o sebi podrazumijeva procjenu vlastitih intelektualnih sposobnosti, sposobnosti učenja i radnih navika, kao i uvažavanje vlastitih ideja od strane okoline, što ukazuje da se osobe s višom crtom sadizma osjećaju neispunjeno i nezadovoljno u akademskom aspektu pojma o sebi (Đošan i Dinić, 2022) zbog čega bi se moglo pretpostaviti da će imati viši akademski stres. Ipak, nisu pronađena druga istraživanja koja su promatrala odnos sadizma i stresa ili varijabli vezanih uz akademski kontekst. Kako rezultati prijašnjih istraživanja pokazuju da su makijavelizam, psihopatija i narcizam bili povezani sa stresom, važno je dopuniti ove nalaze istraživanjima koja će obuhvatiti i sadizam.

Navedeni nekonzistentni nalazi ukazuju na potrebu za daljnjim istraživanjem odnosa mračnih crta ličnosti i stresa. Davis i Nichols (2016) sugeriraju da se istraživanja vezana uz stres trebaju usmjeriti na pojedino područje, poput akademskog, kako bi se detaljnije provjerili obrasci dobiveni u prijašnjim istraživanjima. K tome, zaštitni čimbenici izuzetno su važni za percepciju stresa i nošenje sa stresom, budući da pomažu u smanjivanju njegovih negativnih učinaka. Jedna od varijabli koja se često istražuje vezano uz poboljšanje dobrobiti je emocionalna inteligencija (Perrella i sur., 2024) te se dosljedno pokazuje da ostvaruje negativnu povezanost sa stresom (Mijatović i Stržak, 2023b).

Emocionalna inteligencija i odnos sa stresom

Emocionalna inteligencija koncept je koji se veže uz pozitivnu psihologiju budući da se usmjerava na isticanje i jačanje pozitivnih osobina pojedinca (Takšić i sur., 2006). Istraživanja emocionalne inteligencije pokazala su da je u pozitivnoj korelaciji s adaptivnim životnim ishodima kao što su akademski uspjeh te mentalno zdravlje (Petrides i sur., 2018; Davis i Nichols, 2016). Mayer i Salovey (1997) konceptualizirali su emocionalnu inteligenciju kao konstrukt koji se sastoji od četiri grane sposobnosti, a to su opažanje, korištenje, razumijevanje i upravljanje emocijama,

pri čemu su navedene sposobnosti poredane prema složenosti od jednostavnijih do složenijih (Takšić i sur., 2006). Opažanje emocija odnosi se na identificiranje emocionalno istaknutih informacija kod sebe i drugih uz točno opažanje vlastitih emocija. Korištenje emocija je sposobnost korištenja identificiranih emocija za usmjeravanje vlastitog pristupa odlučivanju i rješavanju problema. Razumijevanje emocija odnosi se na integriranje znanja o emocijama, a upravljanje emocijama je sposobnost upravljanja svojim i tuđim emocijama radi postizanja željenog ishoda (Mayer i sur., 1997).

Emocionalna inteligencija izvorno je promatrana kao skup sposobnosti, ali su se kasnije javili i mješoviti modeli emocionalne inteligencije koji osim sposobnosti uključuju i druge nekognitivne osobine (Babić Čikeš i Buško, 2015). Petrides i Furnham (2000) razvili su model emocionalne inteligencije kao crte ličnosti prema kojemu emocionalna inteligencija uključuje samopoimanje vlastitih sposobnosti prepoznavanja, procesiranja i korištenja informacija koje su emocionalno obojene. Njihov argument za promatranje emocionalne inteligencije kao crte ličnosti je da je emocionalno iskustvo subjektivno te stoga samoprocjene bolje zahvaćaju to iskustvo. Prilikom kreiranja nacrtu istraživanja u kojemu se ispituje emocionalna inteligencija, istraživači najprije moraju odlučiti prema kojem modelu će je proučavati, budući da su istraživanja emocionalne inteligencije s drugim konstruktima pokazala nekonzistentne rezultate kad je ona mjerena kao crta i kao sposobnost (Babić Čikeš i Buško, 2015). U mješovitom modelu emocionalna inteligencija se mjeri samoprocjenama, dok se pri mjerenju sposobnosti koriste testovi učinka (Grover i Furnham, 2021). Ovo istraživanje usmjerit će se na mjerenje emocionalne inteligencije u okviru mješovitog modela pomoću Upitnika emocionalne kompetentnosti UEK-45 (Takšić, 2002). Iako postoji kraća verzija koja sadrži 15 čestica, budući da je emocionalna inteligencija višedimenzionalan konstrukt, sugerira se koristiti dužu mjeru radi mogućnosti promatranja rezultata na razini subskala. Na taj je način moguće otkriti određene odnose koji se ne mogu uočiti kada se računa samo ukupan rezultat (Petrides i sur., 2011).

Regulacija emocija ističe se kao ključna u obrazovnom kontekstu za suočavanje s akademskim stresom i akademska postignuća (Petrides i sur., 2018), a povezana je i sa psihološkom i akademskom prilagodbom (Perera i DiGiacomo, 2015). U istraživanju koje su proveli Mijatović i Stržak (2023b) dobivene su negativne povezanosti emocionalne inteligencije s akademskim stresom, kao i različitim područjima akademskog stresa. Najviša negativna povezanost dobivena je između subskale korištenog upitnika emocionalne inteligencije koja mjeri varijablu dobrobiti (obuhvaća doživljaj zadovoljstva, ispunjenosti, ugodne emocije i samopoštovanje) i stresa vezanog uz akademsku samopercepciju. U skladu s ovim nalazom,

Perrella i suradnici (2024) navode da akademsko zadovoljstvo i zadovoljstvo životom, kao i kvaliteta života mogu pomoći da se osoba osjeća sposobnom nositi se s percipiranim akademskim stresom. Također, u navedenom istraživanju (Mijatović i Strižak, 2023b) pokazalo se da crta emocionalna inteligencija preko faktora dobrobit i socijabilnost značajno predviđa akademski stres u negativnom smjeru, povrh crta ličnosti iz HEXACO modela. Navedeni faktori dobrobit i socijabilnost vezani su uz optimizam, ugodne emocije i asertivnost, čime mogu umanjiti negativno djelovanje akademskog stresa kod studenata (Mijatović i Strižak, 2023b). U još jednom istraživanju se emocionalna inteligencija pokazala negativnim prediktorom percipiranog stresa kod studenata, pri čemu je medijator varijabla u tom odnosu bila otpornost (Sarrionandia i sur., 2018).

Provedeno istraživanje usmjereno je na proširivanje dosadašnjih spoznaja o domeni akademskog stresa. S obzirom na nedovoljno istražene odnose akademskog stresa, mračnih crta ličnosti i emocionalne inteligencije, ovim istraživanjem žele se ispitati odnosi među navedenim varijablama kao i mogućnost predikcije akademskog stresa na temelju samoprocjenjene emocionalne inteligencije i mračnih crta ličnosti.

Cilj, problemi i hipoteze

Cilj

Cilj ovoga rada je ispitati prediktivni značaj mračnih crta ličnosti i emocionalne inteligencije u objašnjenju akademskog stresa.

Problemi

P1: Ispitati povezanosti između mračnih crta ličnosti, emocionalne inteligencije (ukupnog rezultata i rezultata na pojedinim subskalama - uočavanje i razumijevanje emocija, izražavanje i imenovanje emocija te regulacija i upravljanje emocijama) i akademskog stresa (ukupnog rezultata i rezultata na pojedinim subskalama - stres vezan uz akademska očekivanja, stres vezan uz akademske obaveze i ispite te stres vezan uz akademsku samopercepciju).

P2: Ispitati doprinos mračnih crta ličnosti i emocionalne inteligencije (ukupnog rezultata i rezultata na pojedinim subskalama - uočavanje i razumijevanje emocija, izražavanje i imenovanje emocija te regulacija i upravljanje emocijama) objašnjenju akademskog stresa (ukupnog rezultata i rezultata na pojedinim subskalama - stres vezan uz akademska očekivanja, stres vezan uz akademske obaveze i ispite te stres vezan uz akademsku samopercepciju).

Hipoteze

H1a. Očekuje se statistički značajna negativna povezanost ukupnog rezultata na upitniku emocionalne inteligencije, rezultata na subskalama upitnika emocionalne inteligencije (uočavanja i razumijevanja emocija, izražavanja i imenovanja emocija te regulacije i upravljanja emocijama), narcizma i sadizma s ukupnim rezultatom na upitniku akademskog stresa i rezultatima na subskalama upitnika akademskog stresa (stres vezan uz akademska očekivanja, stres vezan uz akademske obaveze i ispite te stres vezan uz akademsku samopercepciju). Međutim, zbog nedostatka istraživanja koja promatraju odnos sadizma i stresa, provjeri ove povezanosti se pristupa eksplorativno.

H1b. Očekuje se statistički značajna pozitivna povezanost makijavelizma i psihopatije s ukupnim rezultatom na upitniku akademskog stresa i rezultatima na subskalama upitnika akademskog stresa (stres vezan uz akademska očekivanja, stres vezan uz akademske obaveze i ispite te stres vezan uz akademsku samopercepciju).

H2a. Mračne crte ličnosti bit će statistički značajan prediktor ukupnog rezultata na upitniku akademskog stresa i rezultata na subskalama upitnika akademskog stresa (stres vezan uz akademska očekivanja, stres vezan uz akademske obaveze i ispite te stres vezan uz akademsku samopercepciju), pri čemu se očekuje da će narcizam i sadizam biti negativni, a psihopatija i makijavelizam pozitivni prediktori. Kao i u slučaju povezanosti sadizma i akademskog stresa, provjeri prediktorskog značaja sadizma u objašnjenju akademskog stresa se pristupa eksplorativno.

H2b. Ukupan rezultat na upitniku emocionalne inteligencije i rezultati na subskalama uočavanje i razumijevanje emocija, izražavanje i imenovanje emocija te regulacija i upravljanje emocijama bit će statistički značajni negativni prediktori ukupnog rezultata na upitniku akademskog stresa i rezultata na subskalama upitnika akademskog stresa (stres vezan uz akademska očekivanja, stres vezan uz akademske obaveze i ispite te stres vezan uz akademsku samopercepciju), povrh mračnih crta ličnosti.

Metoda

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 194 studenata preddiplomskih i diplomskih studija u Republici Hrvatskoj. Budući da se istraživanje provodilo na studentima fakulteta u Republici Hrvatskoj, a jedna osoba je navela da je na studiju u inozemstvu, njezini su odgovori izuzeti iz

analize. U konačnom uzorku je tako ostalo 193 sudionika, pri čemu je bilo 128 osoba ženskog roda (66.3%), 64 osobe muškog roda (33.2%) te jedna osoba koja se izjasnila kao nebinarna osoba ili ostalih rodnih identiteta (0.5%). Raspon dobi sudionika bio je od 19 do 50 godina ($M=22.94$, $SD=3.348$). S obzirom na godinu studija najviše je sudionika na 3. godini preddiplomskog ili integriranog preddiplomskog i diplomskog studija (31.1%), potom sudionika koji su na 5. godini (23.3%), a podjednako je onih koji su na 2. (16.1%) i 4. godini (15.5%). U istraživanju je sudjelovalo najmanje studenata koji su na 1. godini studija (8.3%) te apsolvirani (5.7%).

Instrumenti

U svrhu prikupljanja podataka u ovom istraživanju korišteni su upitnik o sociodemografskim podacima, Skala percipiranog akademskog stresa (The Perception of Academic Stress Scale (PAS), Bedewy i Gabriel, 2015), Kratki upitnik mračne tetrade (Short Dark Tetrad (SD4), Paulhus i sur., 2021) te Upitnik emocionalne kompetentnosti (UEK-45, Takšić, 2002).

Upitnikom o sociodemografskim podacima koji je kreiran za potrebe ovog istraživanja prikupljeni su podaci o dobi i rodu sudionika, godini studija te fakultetu koji sudionik pohađa.

U svrhu procjene akademskog stresa korištena je Skala percipiranog akademskog stresa (eng. The Perception of Academic Stress Scale (PAS), Bedewy i Gabriel, 2015). Skala je prevedena s engleskog na hrvatski jezik za potrebe ovog istraživanja. Skala sadrži 18 čestica raspoređenih u 3 subskale. Prva subskala nazvana je stres povezan s akademskim očekivanjima, sadrži 4 čestice te primjer čestice glasi: „Profesori imaju nerealna očekivanja od mene.“. Druga subskala nazvana je stres povezan s fakultetskim obavezama i ispitima te sadrži 8 čestica. Primjer čestice za ovu subskalu je: „Ispitna pitanja su obično teška.“. Treća subskala je stres povezan s akademskom samopercepcijom, a čini je 6 čestica. Primjer čestice je: „Uvjeren sam da ću biti uspješan student.“. Sudionici trebaju procijeniti koliko se slažu sa svakom pojedinom tvrdnjom na skali odgovora Likertova tipa od pet stupnjeva (od 1 = u potpunosti se ne slažem do 5 = u potpunosti se slažem). Ukupan rezultat na upitniku predstavlja globalnu mjeru akademskog stresa te se dobije zbrajanjem rezultata na svim subskalama, pri čemu viši rezultat upućuje na višu razinu percipiranog akademskog stresa. Koeficijent unutarnje konzistencije Cronbach alpha u izvornom istraživanju za cijeli upitnik iznosi $\alpha = .70$, dok je u novijim istraživanjima dobiven nešto viši $\alpha = .82$ (Mijatović i Strižak, 2023b). U ovom istraživanju koeficijent unutarnje konzistencije za cijeli upitnik iznosi $\alpha = .88$. Za subskalu stres povezan s akademskim obavezama i ispitima koeficijent unutarnje

konzistencije iznosi $\alpha = .86$, za subskalu stres povezan s akademskim očekivanjima $\alpha = .65$ te za subskalu stres povezan s akademskom samopercepcijom $\alpha = .65$.

Za mjerenje mračnih crta ličnosti korišten je Kratki upitnik mračne tetrade (eng. Short Dark Tetrad (SD4), Paulhus i sur., 2021). Upitnik je preveden na hrvatski jezik u istraživanju koje su proveli Wertag i suradnici (2023) te je u ovom istraživanju korišten njihov prijevod. Upitnik sadrži 28 čestica raspoređenih u 4 faktora. Prvi faktor je makijavelizam, a primjer čestice glasi: „Nije pametno odavati svoje tajne.“. Drugi faktor je narcizam, a primjer čestice za ovu subskalu je: „Imam puno izvrsnih kvaliteta.“. Treći faktor je psihopatija, a primjer čestice glasi: „Često za mene kažu da sam van kontrole.“. Posljednji faktor je sadizam te je jedna od čestica: „Neki ljudi zaslužuju patnju.“. Sudionici procjenjuju koliko se slažu s pojedinom tvrdnjom na skali odgovora Likertova tipa od pet stupnjeva (od 1 = u potpunosti se ne slažem do 5 = u potpunosti se slažem). Rezultat na pojedinoj subskali dobije se računanjem aritmetičke sredine odgovora na subskali, pri čemu viši rezultat upućuje na viši nivo izraženosti pojedine mračne crte ličnosti. U istraživanju na hrvatskom uzorku (Wertag i sur., 2023) koeficijent unutarnje konzistencije Cronbach alpha za makijavelizam iznosi $\alpha = .68$, za skalu narcizma $\alpha = .73$, za psihopatiju $\alpha = .77$ te za sadizam $\alpha = .74$. U ovom su istraživanju dobiveni sljedeći koeficijenti unutarnje konzistencije: za makijavelizam $\alpha = .68$, za skalu narcizma $\alpha = .80$, za psihopatiju $\alpha = .80$ te za sadizam $\alpha = .78$.

Upitnik emocionalne kompetentnosti (UEK-45, Takšić, 2002) korišten je u svrhu samoprocjene emocionalne inteligencije. Sadrži 45 čestica raspoređenih u tri subskale: (1) sposobnosti uočavanja i razumijevanja emocija (15 čestica), (2) sposobnosti izražavanja i imenovanja emocija (14 čestica), te (3) sposobnosti regulacije i upravljanja emocijama (16 čestica). Primjer čestice za prvu subskalu je: „Kada vidim kako se netko osjeća, obično znam što mu se dogodilo.“. Primjer čestice za drugu subskalu je: „Kada mi nešto ne odgovara, to odmah i pokažem.“. Primjer čestice na trećoj subskali glasi: „Dobro raspoloženje mogu zadržati i ako mi se nešto loše dogodi.“. Zadatak sudionika jest označiti stupanj slaganja s tvrdnjama na skali Likertova tipa od 1 = Uopće ne do 5 = U potpunosti da. Ukupan rezultat računa se kao suma odgovora na svim česticama te se tumači kao mjera opće emocionalne kompetentnosti, a rezultat za pojedinu subskalu formira se kao linearna kombinacija uratka na pojedinoj subskali. Viši rezultat označava viši stupanj razvijenosti emocionalne kompetentnosti. U prethodnim istraživanjima pouzdanost cijelog upitnika iznosila je od $\alpha = .88$ do $\alpha = .92$ (Takšić i sur., 2006) te je u ovom istraživanju dobivena pouzdanost cijelog upitnika u skladu s navedenim vrijednostima i iznosi $\alpha = .93$. Pouzdanost za subskalu sposobnosti uočavanja i razumijevanja emocija u prijašnjim istraživanjima iznosi od $\alpha = .82$ do $\alpha = .88$, za subskalu sposobnosti izražavanja i

imenovanja emocija iznosi od $\alpha = .78$ do $\alpha = .81$ te za subskalu sposobnosti regulacije i upravljanja emocijama od $\alpha = .68$ do $\alpha = .72$ (Takšić i sur., 2006). U ovom istraživanju su dobivene nešto više pouzdanosti na subskalama Upitnika pri čemu koeficijent unutarnje konzistencije za subskalu sposobnosti uočavanja i razumijevanja emocija iznosi $\alpha = .91$, za subskalu sposobnosti izražavanja i imenovanja emocija iznosi $\alpha = .90$ te za subskalu sposobnosti regulacije i upravljanja emocijama $\alpha = .76$.

Postupak

Sudionici su bili prikupljeni oglašavanjem putem interneta u kombinaciji s metodom snježne grude. Oglašavanje je provedeno putem društvenih mreža poput Instagrama i Facebooka te privatnih poruka na istima, pri čemu je potencijalnim sudionicima poslana poveznica na Google obrazac putem kojeg pristupaju istraživanju. Prilikom kontaktiranja potencijalnih sudionika i oglašavanja putem društvenih mreža, zamolilo ih se da prosljede poveznicu na Google obrazac i drugim osobama za kojim smatraju da bi bile voljne sudjelovati u istraživanju. Na početku Google obrasca se nalazila uputa u kojoj je okvirno objašnjena svrha istraživanja te je naglašeno da je sudjelovanje u istraživanju dobrovoljno i anonimno te da je moguće odustati u bilo kojem trenutku bez posljedica za sudionike. Nakon uvodne poruke, sudionici su bili zamoljeni da daju svoj pristanak na sudjelovanje u istraživanju, a bez kojega ne mogu pristupiti upitnicima. Nakon pristanka na sudjelovanje u istraživanju, sudionici su ispunjavali Upitnik o sociodemografskim podacima, Skalu percipiranog akademskog stresa, Kratki upitnik mračne tetrade te Upitnik emocionalne kompetentnosti. Ovaj redoslijed odabran je kako bi se sudionicima na početku dali kraći upitnici s pretpostavkom da će motivirati sudionike za daljnje rješavanje. Najopsežniji je upitnik ostavljen zadnji jer se pretpostavlja da će nakon ispunjavanja većine upitnika postojati manja vjerojatnost odustajanja na posljednjem upitniku. Nakon upitnika, a prije podnošenja svojih odgovora, u posljednjem odjeljku Google obrasca sudionicima je ponuđena mail adresa na koju se mogu javiti ukoliko imaju pitanja vezano uz istraživanje ili ih zanimaju rezultati istraživanja na grupnoj razini te im se zahvalilo za sudjelovanje. Za ispunjavanje je sudionicima bilo potrebno oko 10 minuta.

Rezultati

Testiranje preduvjeta za provođenje statističkih postupaka

U svrhu provjere opravdanosti provođenja parametrijskih postupaka testirana je normalnost distribucija. Za provjeru normalnosti distribucija rezultata Skale percipiranog akademskog stresa, Kratke skale mračne tetrade i Upitnika emocionalne kompetentnosti korišten

je Kolmogorov-Smirnovljev test normalnosti distribucija, pregledani su histogrami te su provjereni indeksi spljoštenosti i asimetričnosti. Kolmogorov-Smirnovljev test pokazao je da se distribucije rezultata na varijablama akademski stres i emocionalna kompetentnost ne razlikuju statistički značajno od normalnih. Distribucije na svim varijablama mračne tetrade pokazuju statistički značajno odstupanje od normalnih distribucija prema navedenom testu, dok se pregledom histograma to očituje osobito kod psihopatije i sadizma. Kao dodatne mjere za utvrđivanje odstupanja provjereni su indeksi asimetričnosti i spljoštenosti. Za akademski stres pokazalo se da je distribucija gotovo u potpunosti simetrična, dok je za makijavelizam i emocionalnu inteligenciju negativno asimetrična. Za ostale mračne crte distribucija rezultata je pozitivno asimetrična, što se već na temelju histograma pokazalo za sadizam i psihopatiju. Ipak, indeksi asimetričnosti ukazuju na postojanje normalne distribucije rezultata budući da su apsolutne vrijednosti indeksa za sve varijable unutar dozvoljenog raspona od -2 do 2 (Byrne, 2013). Indeks spljoštenosti pokazuje da samo distribucija rezultata na varijabli akademski stres ima tendenciju spljoštenosti, dok distribucije za emocionalnu inteligenciju i sve mračne crte imaju tendenciju izduženosti, gdje se osobito ističe distribucija makijavelizma. Indeks spljoštenosti također upućuje da se radi o normalnim distribucijama jer je njegova vrijednost na svim varijablama unutar raspona od -7 do 7 (Byrne, 2013). Stoga se smatra opravdanim koristiti parametrijske statističke postupke u daljnjoj obradi podataka. Rezultati provedenih testova normalnosti distribucija prikazani su u Tablici 1.

Tablica 1

Pokazatelji normalnosti distribucija istraživačkih varijabli (N=193)

Varijabla	K-S	S	K
Akademski stres	0.06	0.00	-0.39
Makijavelizam	0.07*	-0.19	0.87
Narcizam	0.08**	0.11	0.51
Psihopatija	0.15***	0.99	0.43
Sadizam	0.15***	1.02	0.48
Emocionalna kompetentnost	0.05	-0.14	0.15

Napomena. K-S – Kolmogorov-Smirnovljev test; S – indeks asimetričnosti; K – indeks spljoštenosti.

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Deskriptivni podaci

Deskriptivni podaci za istraživačke varijable prikazani su u Tablici 2.

Tablica 2

Deskriptivni podaci za varijable akademski stres, mračne crte ličnosti i emocionalnu kompetentnost (N=193)

Varijabla	<i>M</i>	<i>SD</i>	Teorijski raspon	Empirijski raspon
Akademski stres	48.04	12.589	18-90	19-83
Makijavelizam	3.32	0.647	1.00-5.00	1.00-5.00
Narcizam	2.90	0.738	1.00-5.00	1.00-5.00
Psihopatija	1.82	0.696	1.00-5.00	1.00-4.14
Sadizam	1.78	0.737	1.00-5.00	1.00-4.29
Emocionalna kompetentnost	165.90	22.434	45-225	101-216

Prema rezultatima iz Tablice 2 pokazalo se da je prosječni rezultat na Skali percipiranog akademskog stresa gotovo identičan prosječnom rezultatu na istom upitniku dobivenom u prijašnjem istraživanju, gdje je $M=48.32$, $SD=10.57$ (Mijatović i Strizak, 2023b). Iz raspona rezultata vidljivo je da postoje sudionici koji su imali gotovo minimalan akademski stres, no i oni čiji je akademski stres bio vrlo visok. Na skalama mračne tetrade, sudionici su u prosjeku davali više procjene na makijavelizmu (više od središnje vrijednosti skale), na narcizmu nešto niže (niže od središnje vrijednosti skale), dok su prosječne procjene na skali psihopatije i sadizma ispod vrijednosti 2, što je očekivano budući da su ove crte socijalno nepoželjne. Također, dobiveni raspon rezultata pokazuje da za makijavelizam i narcizam empirijski raspon odgovara teorijskom, dok su

za psihopatiju i sadizam najviši postignuti rezultati ipak nešto niži od teorijskih, što je ponovno očekivano u skladu s obilježjima ovih crta.

Povezanosti među varijablama

Kako bi se odgovorilo na prvi problem, tj. u svrhu provjere postojanja i smjera povezanosti ukupnog rezultata i rezultata na subskalama upitnika akademskog stresa s mračnom tetradom i ukupnim rezultatom i rezultatima na subskalama emocionalne inteligencije izračunati su koeficijenti korelacije. Varijable rod, dob i godina studija uključene su kao kontrolne varijable budući da neka istraživanja sugeriraju da postoji njihova povezanost s akademskim stresom. Dobiveni koeficijenti korelacije za sve varijable prikazani su u Tablici 3.

Tablica 3

Koeficijenti korelacije kontrolnih varijabli, varijabli akademskog stresa, mračnih crta ličnosti te varijabli emocionalne inteligencije (N=193)

Varijabla	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
1. Rod ^a	1	-.24**	-.16*	.31**	.06	.39**	.19*	-.01	-.09	-.24**	-.38**	-.10	-.04	-.04	-.17*
2. Dob		1	.60**	-.02	.06	-.03	-.04	-.17*	.01	.09	.01	.03	.02	.03	.03
3. Godina studija			1	-.21**	-.12	-.24**	-.12	-.07	.05	.11	-.08	.11	.05	.10	.12
4. Akademski stres				1	.75**	.91**	.80**	.18*	.03	.09	-.03	-.20**	-.06	-.16*	-.33**
5. Stres vezan uz očekivanja					1	.55**	.48**	.21**	.13	.20**	.05	-.11	-.03	-.08	-.21**
6. Stres vezan uz obaveze						1	.55**	.14*	.07	.04	-.08	-.08	.04	-.08	-.19**
7. Stres vezan uz samopercepciju							1	.13	-.14	.06	-.01	-.36**	-.20**	-.26**	-.46**
8. Makijavelizam								1	.39**	.31**	.26**	.15*	.24**	.02	.12
9. Narcizam									1	.41**	.26**	.32**	.31**	.23**	.27**
10. Psihopatija										1	.59**	-.01	.09	-.11	.01
11. Sadizam											1	-.01	.04	-.04	-.03
12. Emocionalna kompetentnost												1	.83**	.85**	.81**
13. Razumijevanje emocija													1	.50**	.54**
14. Imenovanje emocija														1	.53**
15. Regulacija emocija															1

^a Muški rod = 0, Ženski rod = 1. (N=192)

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Kad se promotre odnosi mračnih crta ličnosti s akademskim stresom, dobiveno je da je makijavelizam crta ličnosti koja je statistički značajno pozitivno povezana s ukupnim rezultatom upitnika akademskog stresa te rezultatima na subskalama stres vezan uz akademska očekivanja i stres vezan uz akademske obaveze i ispite. Od ostalih mračnih crta pronađena je jedino statistički značajna pozitivna povezanost psihopatije sa subskalom stres vezan uz akademska očekivanja. Ukupan rezultat na upitniku akademskog stresa je statistički značajno negativno povezan s ukupnim rezultatom i rezultatima na subskalama upitnika emocionalne inteligencije, osim sa subskalom uočavanje i razumijevanje emocija. Kod povezanosti subskala upitnika akademskog stresa s varijablama emocionalne inteligencije jedino je subskala stres vezan uz akademsku samopercepciju statistički značajno negativno povezana s ukupnim rezultatom i rezultatima na svim subskalama upitnika emocionalne inteligencije, pri čemu najvišu povezanost ostvaruje sa subskalom sposobnosti regulacije i upravljanja emocijama. Stres vezan uz akademska očekivanja te stres vezan uz akademske obaveze i ispite povezani su statistički značajno jedino sa subskalom sposobnosti regulacije i upravljanja emocijama u negativnom smjeru.

K tome, pronađene su povezanosti mračnih crta ličnosti s mjerama emocionalne inteligencije. Narcizam je statistički značajno pozitivno povezan s ukupnim rezultatom i rezultatima na svim subskalama upitnika emocionalne inteligencije, dok je makijavelizam statistički značajno pozitivno povezan s ukupnim rezultatom emocionalne inteligencije te rezultatom na subskali sposobnosti uočavanja i razumijevanja emocija. Mračne crte ličnosti psihopatija i sadizam nisu bile statistički značajno povezane s mjerama emocionalne inteligencije.

Doprinos mračnih crta ličnosti i emocionalne inteligencije objašnjenju akademskog stresa

U svrhu odgovora na drugi problem istraživanja, odnosno radi provjere jesu li mračne crte ličnosti i emocionalna inteligencija statistički značajni prediktori akademskog stresa, provedene su hijerarhijske regresijske analize uz kontrolu sociodemografskih varijabli roda i godine studija budući da su se pokazale povezanima s ukupnim rezultatom na upitniku akademskog stresa i rezultatima na subskalama upitnika akademskog stresa. Sociodemografske varijable uvedene su u prvom koraku hijerarhijske regresijske analize, mračne crte ličnosti u drugom te emocionalna inteligencija, odnosno njezine subskale u trećem koraku.

Prije provedbe regresijske analize, provjereni su uvjeti za njezinu korektnu provedbu. Prvi je korak Durbin-Watson test koji testira pretpostavku o nezavisnosti pogreške mjerenja te se njegova vrijednost kretala u rasponu 1.65-1.88 što ukazuje da je u odgovarajućem rasponu za

provedbu daljnje analize koji je od jedan do tri (Petz i sur., 2012). Također provjereno je postoji li među ispitanim varijablama multikolinearnost pomoću vrijednosti linearnog odnosa (VIF), odnosno njezine recipročne vrijednosti (Tolerance). Provjerom faktora povećanja varijance (VIF) dobivene su vrijednosti manje od 10, dok su recipročne vrijednosti bile veće od 0.1 što upućuje na to da među prediktorima nije prisutna multikolinearnost (Petz i sur., 2012).

Budući da su ostvareni uvjeti za provedbu regresijske analize, na temelju rezultata prikazanih u korelacijskoj matrici provedeno je šest hijerarhijskih regresijskih analiza, u kojima je kriterijska varijabla bio ukupan rezultat na upitniku akademskog stresa, odnosno pojedina subskala istog upitnika. Rezultati dviju hijerarhijskih regresijskih analiza s ukupnim rezultatom na upitniku akademskog stresa kao kriterijem sažeti su u Tablici 4, budući da se razlikuju samo po trećem koraku u analizi. Značajnim prediktorom ukupnog rezultata akademskog stresa u prvom koraku pokazale su se varijable rod i godina studija, pri čemu pozitivan predznak beta pondera kod roda označava ženski rod, a godina studija je negativan prediktor što ukazuje da je niža godina studija prediktor višeg akademskog stresa. U drugom koraku dodan je makijavelizam budući da je jedina mračna crta ličnosti za koju se pokazalo da je povezana s ukupnim rezultatom upitnika akademskog stresa. Makijavelizam se pokazao značajnim prediktorom akademskog stresa u pozitivnom smjeru pri čemu je rod ostao značajan prediktor, a godina studija je prestala biti značajan prediktor. U trećem bloku dodana je emocionalna inteligencija (ukupni rezultat) koja se pokazala statistički značajnim negativnim prediktorom akademskog stresa. Uvođenjem emocionalne inteligencije rod i makijavelizam su zadržali značajnost, pri čemu se rod pokazao najsnažnijim prediktorom ukupnog rezultata na upitniku akademskog stresa. Ovim modelom objašnjeno je 18% varijance kriterija. Druga regresijska analiza u kojoj je kriterij bio ukupan rezultat na upitniku akademskog stresa provedena je sa subskalama Upitnika emocionalne kompetentnosti koje su se pokazale povezanima s akademskim stresom. Prva dva bloka su ostala ista, dok su u trećem uvedene varijable izražavanje i imenovanje emocija te regulacija i upravljanje emocijama. Izražavanje i imenovanje emocija nije se pokazalo značajnim prediktorom, a regulacija i upravljanje emocijama je bila značajan negativan te ujedno i najsnažniji prediktor akademskog stresa u ovom modelu. Model u kojemu su uvedene subskale emocionalne inteligencije umjesto ukupnog rezultata objasnio je ukupno 22% varijance kriterija.

Tablica 4

Rezultati dviju hijerarhijskih regresijskih analiza s kriterijem Akademski stres

Model		β	R^2	F
I	Rod	.28***	.11	11.56***
	Godina studija	-.14*		
II	Rod	.28***	.14	10.54***
	Godina studija	-.13		
	Makijavelizam	.19**		
IIIa	Rod	.27***	.18	10.29***
	Godina studija	-.11		
	Makijavelizam	.21**		
	Emocionalna kompetentnost	-.20**		
IIIb	Rod	.24***	.22	10.67***
	Godina studija	-.10		
	Makijavelizam	.22**		
	Izražavanje emocija	.02		
	Regulacija emocija	-.30***		

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Potom su provedene hijerarhijske regresijske analize sa svakom subskalom akademskog stresa kao kriterijem. Rezultati regresijske analize u kojoj su prediktori bili makijavelizam, psihopatija i regulacija i upravljanje emocijama, a kriterij stres vezan uz akademska očekivanja prikazani su u Tablici 5. U prvom bloku prediktori su bile mračne crte makijavelizam i psihopatija te su se oba prediktora pokazala statistički značajnim u pozitivnom smjeru, pri čemu je potrebno istaknuti da je značajnost psihopatije kao prediktora bila na samoj granici priznavanja. U drugom bloku dodana je regulacija i upravljanje emocijama te je psihopatija prestala biti značajan prediktor. Regulacija i upravljanje emocijama pokazala se statistički značajnim negativnim

prediktorom, dok je makijavelizam ostao značajan pozitivan prediktor te je ovim modelom objašnjeno ukupno 12% varijance kriterija.

Tablica 5

Rezultati hijerarhijske regresijske analize s kriterijem Stres vezan uz akademska očekivanja

Model		β	R^2	F
I			.06	6.36**
	Makijavelizam	.16*		
	Psihopatija	.15*		
II			.12	8.17***
	Makijavelizam	.19**		
	Psihopatija	.14		
	Regulacija emocija	-.23**		

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Rezultati hijerarhijske regresijske analize u kojoj je kriterij subskala stres vezan uz akademske obaveze i ispite prikazani su u Tablici 6. U prvom bloku nalaze se sociodemografske varijable rod i godina studija te je rod statistički značajan prediktor u pozitivnom smjeru, a godina studija u negativnom. U drugom bloku dodan je makijavelizam te se pokazao statistički značajnim pozitivnim prediktorom, pri čemu su rod i godina studija ostali također značajni. U posljednjem bloku dodana je regulacija i upravljanje emocijama koja se nije pokazala značajnim prediktorom, a prethodno uvedene varijable su zadržale svoju značajnost. U objašnjavanju kriterija stres vezan uz akademske obaveze i ispite najvažnijim prediktorom se pokazao ženski rod, dok makijavelizam i godina studija imaju podjednake beta pondere te je ovim modelom objašnjeno ukupno 21% varijance kriterija.

Tablica 6

Rezultati hijerarhijske regresijske analize s kriterijem Stres vezan uz akademske obaveze i ispite

Model		β	R^2	F
I			.17	19.40***
	Rod	.36***		
	Godina studija	-.16*		
II			.19	14.90***
	Rod	.36***		
	Godina studija	-.16*		
	Makijavelizam	.15*		
III			.21	12.25***
	Rod	.34***		
	Godina studija	-.14*		
	Makijavelizam	.16*		
	Regulacija emocija	-.13		

* $p < .05$. *** $p < .001$.

Kako bi se provjerili prediktori stresa vezanog uz akademsku samopercepciju provedene su dvije hijerarhijske regresijske analize budući da je ova subskala ostvarila povezanosti s ukupnim rezultatom upitnika emocionalne inteligencije kao i rezultatima na subskalama upitnika (Tablica 7). U prvom bloku u regresijsku analizu je dodan rod te se pokazao statistički značajnim pozitivnim prediktorom, odnosno ženski rod je prediktor višeg akademskog stresa vezanog uz akademsku samopercepciju. U drugom bloku najprije je dodan ukupan rezultat na upitniku emocionalne inteligencije pri čemu je rod ostao značajan, a emocionalna inteligencija pokazala se statistički značajnim negativnim prediktorom stresa vezanog uz akademsku samopercepciju i ovim je modelom ukupno objašnjeno 15% varijance kriterija. U drugoj regresijskoj analizi s istim kriterijem, umjesto ukupnog rezultata upitnika emocionalne inteligencije, dodane su sve tri subskale ovog upitnika u drugom koraku. Jedino se regulacija i upravljanje emocijama pokazala statistički značajnim negativnim prediktorom stresa vezanog uz akademsku samopercepciju te je ujedno ovo bio najviši beta ponder prediktora dobiven u svim provedenim hijerarhijskim regresijskim analizama. Pritom i rod je izgubio značajnost, a ovim je modelom objašnjeno 22% varijance kriterija.

Tablica 7*Rezultati hijerarhijskih regresijskih analiza s kriterijem Stres vezan uz akademsku samopercepciju*

Model		β	R^2	F
I			.04	7.28**
	Rod	.19**		
IIa			.15	16.75***
	Rod	.17*		
	Emocionalna kompetentnost	-.34***		
IIb			.22	12.79***
	Rod	.12		
	Uočavanje emocija	.06		
	Izražavanje emocija	-.05		
	Regulacija emocija	-.43***		

* $p < .05$. *** $p < .001$.

Rasprava

Cilj ovoga rada bio je ispitati prediktivni značaj mračnih crta ličnosti, kao i emocionalne inteligencije u objašnjenju akademskog stresa. Prvi problem bio je ispitati odnose mračnih crta ličnosti, emocionalne inteligencije i akademskog stresa, pri čemu su postavljene dvije hipoteze. Prva hipoteza je da će emocionalna inteligencija (ukupni rezultat i rezultati na subskalama) te mračne crte narcizam i sadizam biti statistički značajno negativno povezane s ukupnim rezultatom na upitniku akademskog stresa te pojedinim subskalama upitnika akademskog stresa (stres vezan uz akademska očekivanja, stres vezan uz akademske obaveze i ispite te stres vezan uz akademsku samopercepciju). Prema drugoj hipotezi očekuje se da će psihopatija i makijavelizam biti pozitivno povezani s ukupnim rezultatom na upitniku akademskog stresa te pojedinim subskalama upitnika akademskog stresa (stres vezan uz akademska očekivanja, stres vezan uz akademske obaveze i ispite i stres vezan uz akademsku samopercepciju). Drugi problem kojim se bavio ovaj rad bio je

provjeriti jesu li mračne crte ličnosti i emocionalna inteligencija značajni prediktori akademskog stresa. Očekuje se da će mračne crte ličnosti biti statistički značajan prediktor ukupnog rezultata na upitniku akademskog stresa te rezultata na pojedinim subskalama upitnika akademskog stresa (stres vezan uz akademska očekivanja, stres vezan uz akademske obaveze i ispite te stres vezan uz akademsku samopercepciju), pri čemu je pretpostavljeno da će narcizam i sadizam biti negativni prediktori, a psihopatija i makijavelizam pozitivni prediktori. U konačnici očekuje se da će emocionalna inteligencija (ukupni rezultat i rezultati na subskalama uočavanje i razumijevanje emocija, izražavanje i imenovanje emocija te regulacija i upravljanje emocijama) biti statistički značajan negativan prediktor ukupnog rezultata na upitniku akademskog stresa te rezultata na pojedinim subskalama upitnika akademskog stresa (stres vezan uz akademska očekivanja, stres vezan uz akademske obaveze i ispite te stres vezan uz akademsku samopercepciju), povrh mračnih crta ličnosti.

Povezanost mračne tetrade i emocionalne inteligencije s akademskim stresom

Mračne crte ličnosti narcizam i sadizam nisu ostvarile statistički značajne povezanosti s ukupnim rezultatom akademskog stresa, kao ni pojedinim subskalama upitnika akademskog stresa. S druge strane, ukupan rezultat akademskog stresa bio je statistički značajno negativno povezan s ukupnom mjerom emocionalne inteligencije te s pojedinim subskalama UEK-45 pa je prva hipoteza djelomično potvrđena. Pokazalo se da studenti koji imaju višu emocionalnu inteligenciju, imaju niži percipirani akademski stres. Ukupan rezultat na upitniku akademskog stresa najviše je negativno povezan s regulacijom i upravljanjem emocijama, s izražavanjem i imenovanjem emocija nešto slabije, dok s uočavanjem i razumijevanjem emocija nije ostvario značajnu povezanost. Kad se promotre subskale Upitnika percipiranog akademskog stresa, stres vezan uz akademska očekivanja, kao i stres vezan uz akademske obaveze i ispite negativno su povezani samo s regulacijom i upravljanjem emocijama od svih mjera emocionalne inteligencije. Stres vezan uz akademsku samopercepciju najviše je negativno povezan s regulacijom emocija, a ostvaruje značajne odnose i sa svim ostalim mjerama emocionalne inteligencije korištenim u ovom istraživanju. Negativna povezanost percipiranog stresa (općeg i akademskog) i emocionalne inteligencije dobivena je i u prijašnjim istraživanjima (Mijatović i Strižak, 2023b; Sarrionandia i sur., 2018). Kako je sugerirano da je emocionalna inteligencija višedimenzionalni i hijerarhijski konstrukt (Petrides i sur., 2011), rezultati ovog istraživanja pokazuju da je akademski stres najviše negativno povezan sa sposobnostima emocionalne inteligencije koje su hijerarhijski na višim razinama. Studenti koji procjenjuju da imaju razvijene sposobnosti regulacije i upravljanja emocijama, imaju niži ukupni akademski stres, kao i stres vezan uz pojedina područja studiranja.

Budući da je narcizam obilježen grandioznošću i egocentričnošću (Hyde i sur., 2020), očekivano je da će ove karakteristike narcizma poduprijeti negativan odnos s akademskim stresom. Odnosno nerealistična slika o sebi mogla bi pomoći u smanjenju percipiranog stresa, osobito vezanog uz akademsku samopercepciju o uspješnosti studiranja i pronalaska budućeg zaposlenja. U ovom istraživanju nije pronađena povezanost narcizma s akademskim stresom, a jedno od mogućih objašnjenja takvog rezultata je da narcizam treba promatrati višedimenzionalno (Walker i sur., 2021). Odnosno postoje istraživanja koja ukazuju da se različiti obrasci odnosa s drugim varijablama, pa tako i stresom, ostvaruju ovisno o tome promatra li se narcizam cjelokupno ili kao ranjivi i grandiozni. Grandiozni narcizam povezuje se s višim zadovoljstvom životom te nižim percipiranim stresom (Papageorgiou i sur., 2019), dok se ranjivi narcizam pokazao pozitivno povezan s percipiranim stresom (Kajonius i Björkman, 2020). Ranjivi narcizam povezan je s višim neuroticizmom pa je jedno od objašnjenja da osobe s povišenim ranjivim narcizmom percipiraju situaciju prijetećom te posljedično stresnom, dok se niži neuroticizam kod osoba s visokim grandioznim narcizmom može promatrati kao oblik otpornosti na stres (Kajonius i Björkman, 2020). U budućim istraživanjima sugerira se koristiti instrumente koji razdvajaju grandiozni i ranjivi narcizam te provjeriti njihove odnose s akademskim stresom. Kao što je ranije navedeno, odnos sadizma sa stresom je nejasan te se u ovom istraživanju nastojalo dopuniti dosadašnja saznanja o povezanosti ovog konstrukta s akademskim stresom, budući da su osim ukupnog akademskog stresa promatrani i pojedini izvori akademskog stresa. Ipak pokazalo se da ne postoji značajna povezanost sadizma s akademskim stresom kao ni njegovim zasebnim područjima. U istraživanju koje je promatralo odnos mračnih crta ličnosti i percepcije pandemije virusa COVID-19 pokazalo se da su osobe s povišenom crtom sadizma percipirale situaciju s pandemijom manje stresnom i prijetećom nego pojedinci s povišenim crtama makijavelizma i narcizma, te su čak doživjele ugodne emocije (Hardin i sur., 2021). Ipak, čini se da se navedeni rezultati ne mogu generalizirati i na odnos sadizma i akademskog stresa, nego su vezani za situaciju s pandemijom. Moguće je da su osobe s višom crtom sadizma tada bile svjesne da druge osobe pate, a to kod njih izaziva ugodu. S druge strane, kad se uzme u obzir akademski kontekst, iako se u literaturi pronalazi da osobe s povišenom crtom sadizma imaju negativnu sliku o sebi vezano za akademsku domenu, negativno viđenje sebe ne mora biti povezano s vulnerabilnosti na stres (Đošan i Dinić, 2022) te su svakako potrebna daljnja istraživanja odnosa sadizma i akademskog stresa.

Kako bi se testirala druga hipoteza provjerene su povezanosti preostalih mračnih crta ličnosti s varijablama akademskog stresa. Dobivena je pozitivna povezanost makijavelizma s ukupnim rezultatom akademskog stresa, kao i njegovim subskalama vezanim uz akademska

očekivanja i akademske obaveze i ispite. Psihopatija nije bila povezana s ukupnim rezultatom i rezultatima na subskalama upitnika, osim sa subskalom stresa vezanog uz očekivanja drugih s kojom je ostvarila značajnu pozitivnu povezanost. Ovi rezultati upućuju da je i druga hipoteza samo djelomično potvrđena. U istraživanju koje su proveli Richardson i Boag (2016) također je dobivena pozitivna povezanost makijavelizma s percipiranim stresom, dok psihopatija nije bila značajno povezana sa stresom. Jedno od objašnjenja pozitivne povezanosti makijavelizma sa stresom je njihov ciničan pogled na svijet pri čemu potencijalno stresne situacije procjenjuju štetnima za sebe ako ne uspiju izmanipulirati drugima, a uz to makijavelizam se pokazao negativno povezanim s učinkovitim suočavanjem sa stresom (Birkás i sur., 2020). Odnosno njihova negativna percepcija svijeta uz neučinkovite strategije suočavanja sa stresom može voditi do višeg stresa i u akademskom okruženju gdje im poseban izazov predstavljaju brojne akademske obaveze te očekivanja drugih vezana za njihovo studiranje. Budući da su postojale rasprave oko preklapanja konstrukata makijavelizma i psihopatije, kao jedna od razlika navodi se da je za makijavelizam karakteristično sklapanje saveza i izgradnja reputacije (odnosno ipak određena briga o tome kako će ih drugi percipirati), dok se kod psihopatije smatra da ne pridaju veliku pažnju svojem ponašanju (Paulhus i Jones, 2015). Na temelju toga očekivalo bi se da se osobe s višim rezultatom na psihopatiji ne obaziru pretjerano na mišljenja drugih, zbog čega iznenađuje da je jedina dobivena pozitivna povezanost upravo sa stresom uzrokovanim očekivanjima drugih vezano za njihovo studiranje. Neki istraživači sugeriraju mjerenje psihopatije kao višedimenzionalnog konstrukta koji obuhvaća primarnu i sekundarnu psihopatiju (Walker i sur., 2021; Đošan i Dinić, 2022), što bi moglo pomoći u razjašnjavanju odnosa psihopatije s drugim varijablama, poput akademskog stresa, dok je u ovom istraživanju mjerena cjelokupno. Primarna psihopatija obuhvaća nedostatak empatije, površan šarm te nisku anksioznost, a sekundarna višu anksioznost, impulzivnost te upuštanje u rizična i antisocijalna ponašanja (Levenson i sur., 1995). Budući da neka prijašnja istraživanja ukazuju da je od mračnih crta ličnosti sekundarna psihopatija više pozitivno povezana sa stresom (Dinić i sur., 2021), trebalo bi provjeriti vrijedi li takav odnos i kod akademskog stresa primjenom instrumenata koji razlikuju primarnu i sekundarnu psihopatiju.

Mračne crte ličnosti i emocionalna inteligencija kao prediktori akademskog stresa

Kako bi se odgovorilo na drugi problem vezan za provjeru prediktora akademskog stresa, provedene su hijerarhijske regresijske analize. U prijašnjim istraživanjima crte ličnosti su se pokazale značajnim prediktorima akademskog stresa (Mijatović i Strizak, 2023b) te se stoga očekivalo da isto vrijedi za mračnu tetradu. Budući da je jedino makijavelizam bio povezan s akademskim stresom (ukupnim rezultatom upitnika akademskog stresa te rezultatima na

subskalama stres vezan uz akademska očekivanja i stres vezan uz akademske obaveze i ispite), a psihopatija s rezultatom na subskali stres vezan uz akademska očekivanja, provjeren je njihov prediktorski značaj u objašnjenju navedenih varijabli akademskog stresa. Također negativna povezanost mjera emocionalne inteligencije s mjerama akademskog stresa ukazala je na potencijalni prediktivni značaj ovih varijabli u objašnjenju akademskog stresa. Prije uvođenja varijabli vezanih uz problem istraživanja u regresijsku analizu, uvedene su sociodemografske varijable rod i godina studija.

Od sociodemografskih varijabli, rod i godina studija su objasnili dio varijance kriterija te bi ih stoga trebalo uzeti u obzir i u budućim istraživanjima prediktora akademskog stresa. Rezultati prijašnjih istraživanja vezano za predikciju akademskog stresa na temelju spola, odnosno roda su u nesuglasju, pri čemu su neka istraživanja ukazala da je ženski rod prediktor višeg akademskog stresa (Karaman i sur., 2019), a druga nisu pronašla povezanost spola i akademskog stresa (Bedewy i Gabriel, 2015). U ovome istraživanju ženski rod se pokazao značajnim prediktorom višeg ukupnog rezultata na upitniku akademskog stresa te stresa vezanog uz akademske obaveze i ispite i akademsku samopercepciju. Odnosno studentice percipiraju viši akademski stres vezano za opseg gradiva koji treba savladati i ispunjavanje akademskih obaveza, kao i percepciju sebe kao uspješne studentice, dok im očekivanja drugih osoba ne predstavljaju izvor stresa. Daljnja provjera medijacijskih učinaka mogla bi pomoći u objašnjenju ovog odnosa, a treba naglasiti da rezultate vezano za rod u ovom istraživanju treba promatrati s rezervom budući da je uzorak bio neujednačen po rodu. Godina studija bila je značajan prediktor stresa vezanog uz akademske obaveze i ispite. Studentima koji su na nižoj godini studija izvor stresa predstavljaju zahtjevnost gradiva i vrijeme koje imaju za savladavanje materijala i polaganje ispita, što je djelomično u skladu s prethodnim istraživanjem koje je pokazalo da studenti na drugoj godini studija imaju viši akademski stres (Barbayannis i sur., 2022). Na nižim godinama fakulteta studenti se tek prilagođavaju na novi sustav koji, za razliku od školskog, od pojedinca zahtijeva više autonomije i organizacije kako bi se uspješno izvršile akademske obaveze. U skladu s tim moguće je da oni percipiraju viši akademski stres nego studenti na višim godinama studija koji su se prilagodili takvom načinu rada. Ipak, odnos godine studija i akademskog stresa bi u budućim istraživanjima trebalo detaljnije provjeriti budući da se u ovome istraživanju može interpretirati samo da se radi o studentima na nižim godinama fakulteta.

Makijavelizam se pokazao značajnim pozitivnim prediktorom ukupnog rezultata na upitniku akademskog stresa te rezultata na subskalama koje se odnose na stres vezan uz akademska očekivanja i stres vezan uz akademske obaveze i ispite. U regresijskoj analizi u kojoj je kriterij

stres vezan uz akademska očekivanja psihopatija je u prvom koraku bila značajan prediktor, no njezina značajnost je bila na samoj granici priznavanja te je u drugom koraku prestala biti značajan prediktor akademskog stresa. Tako se makijavelizam od mračnih crta ličnosti pokazao jedinim značajnim prediktorom varijabli akademskog stresa pa je hipoteza da će mračne crte biti značajni prediktori akademskog stresa samo djelomično potvrđena. U literaturi se pokazuje da su mračne crte ličnosti značajni prediktori nemoralnih i neetičnih ponašanja i u akademskom kontekstu (Jambrešić i sur., 2020). Budući da su osobe s povišenom crtom makijavelizma izrazito orijentirane na status i moć te dolazak do onoga što žele pod svaku cijenu, često se služe neetičnim taktikama (Christie i Geis, 1970). Moguće je da kako bi ispunili akademske obaveze u skladu s previđenim rokovima, osobe s povišenom crtom makijavelizma imaju tendenciju koristiti se metodama koje će im omogućiti dolazak do cilja, čak i ako su neetične. Pretpostavlja se da u akademskom okruženju nailaze na neodobravanje takvog ponašanja, što bi ih moglo ometati u ostvarivanju ciljeva te izazvati viši akademski stres. Također, očekivanja koja druge osobe imaju od pojedinca vezano za studiranje, uz natjecateljsku atmosferu s kolegama na fakultetu, izvor su stresa kod osoba koje imaju povišenu crtu makijavelizma. Ilić i Dinić (2023) navode da iako osobe s izraženom crtom makijavelizma posjeduju određene socijalne vještine kako bi izgradile reputaciju radi ostvarenja vlastite koristi, pokazalo se da nakon nekog vremena druge osobe primjećuju njihovo manipulativno ponašanje. K tome, u njihovu istraživanju viša crta makijavelizma bila je povezana s nižim zadovoljstvom kolegama u organizaciji. Ovi nalazi zajedno ukazuju na mogućnost da osobama s povišenom crtom makijavelizma druge osobe predstavljaju prijetnju i izvor stresa ukoliko ne uspiju manipulacijom doći do željenog cilja, što se može očekivati i u odnosima s kolegama i nastavnicima na fakultetu.

S druge strane, emocionalna inteligencija, odnosno osobito viša sposobnost regulacije i upravljanja emocijama, može pomoći studentima u uspješnom nošenju s akademskim izazovima budući da je negativan prediktor akademskog stresa. Na razinama pojedinih područja akademskog stresa, emocionalna inteligencija je negativan prediktor stresa vezanog uz akademsku samopercepciju, a regulacija i upravljanje emocijama negativno predviđa stres vezan uz akademska očekivanja te stres vezan uz akademsku samopercepciju. Mjere emocionalne inteligencije nisu bile značajan prediktor stresa vezanog uz akademske obaveze i ispite, zbog čega je hipoteza da će varijable emocionalne inteligencije (ukupan rezultat na upitniku te rezultati na pojedinim subskalama) biti prediktori ukupnog rezultata i rezultata na subskalama upitnika akademskog stresa samo djelomično potvrđena. U prijašnjim istraživanjima se dosljedno potvrđuje važnost emocionalne inteligencije kao zaštitnog čimbenika u percepciji stresa (Petrides

i sur., 2018). U ovome istraživanju osobito se sposobnost regulacije i upravljanja emocijama pokazuje važnom u percepciji akademskog stresa, pri čemu studenti koji se procjenjuju uspješnima u upravljanju svojim i tuđim emocijama imaju nižu percepciju akademskog stresa. Kada se studenti trebaju nositi s očekivanjima koje profesori i roditelji imaju od njih, kao i očekivanjima od samih sebe vezano za uspješnost studiranja, svjesnost da imaju resurse poput regulacije emocija da se nose s navedenim izazovima im olakšava percepciju situacije kao rješive, a ne nesavladive i stresne. U literaturi se ističe da rezultati na testovima uratka za emocionalnu inteligenciju nisu bili značajan prediktor emocionalne prilagodbe na studij, nego samoprocjena sposobnosti upravljanja i regulacije emocija (Babić Čikeš i sur., 2018). Odnosno, ako pojedinac ima „povjerenja“ u vlastite sposobnosti, to mu pomaže da potencijalno stresne situacije percipira manje stresnima, a probleme na koje nailazi savladivima. Kao i u slučaju emocionalne prilagodbe na studij, ukoliko student procjenjuje da može regulirati svoje emocionalno stanje, to mu pomaže kad dođu stresni periodi da se osjeća sposobnim u suočavanju s izazovima vezanim uz akademska očekivanja drugih te stresom vezanim uz vlastitu uspješnost studiranja. Regulacija i upravljanje emocijama pokazali su se jedinim značajnim prediktorom stresa vezanog uz akademsku samopercepciju, dok je u modelu s ukupnim rezultatom emocionalne inteligencije značajan prediktor bio i rod. Ovi nalazi potvrđuju važnost promatranja emocionalne inteligencije višedimenzionalno kako bi se uočili odnosi koji se ne mogu vidjeti kada je dostupan samo ukupni rezultat na upitniku emocionalne inteligencije.

Sekundarni nalazi – Odnos mračne tetrade i emocionalne inteligencije

U ovome istraživanju pokazalo se da su pojedine mračne crte ličnosti statistički značajno povezane s mjerama emocionalne inteligencije. Emocionalni deficiti su jedno od temeljnih obilježja mračne tetrade, no ipak se smatra da postoje varijacije u njihovoj manifestaciji među mračnim crtama ličnosti (Szabó i Bereczkei, 2017). Rezultati ovog istraživanja ukazuju na pozitivan odnos mjera emocionalne inteligencije makijavelizmom i narcizmom. Dobivene pozitivne povezanosti emocionalne inteligencije s makijavelizmom i narcizmom nadovezuju se na rasprave o tome postoji li mračna strana emocionalne inteligencije (Austin i O'Donnell, 2013). Dio istraživača zagovara pristup prema kojemu pozitivna povezanost mračnih crta s emocionalnom inteligencijom ukazuje na to da osobe s izraženim mračnim crtama višu emocionalnu inteligenciju ne koriste u prosocijalne svrhe (Davis i Nichols, 2016). Makijavelizam je ostvario nisku pozitivnu korelaciju s ukupnim rezultatom upitnika emocionalne inteligencije te sa subskalom uočavanje i razumijevanje emocija. Ovaj rezultat nije u skladu s nalazima iz prethodnih istraživanja koja ukazuju na negativan smjer povezanosti makijavelizma i emocionalne inteligencije (Petrides i sur., 2011). Moguće je da, kako bi gradili svoju reputaciju i sklopili saveze s drugima radi postizanja

svojih ciljeva (Jones i Paulhus, 2014), osobe s izraženom crtom makijavelizma moraju posjedovati određenu emocionalnu inteligenciju koja će im pomoći u tome, iako je cilj manipuliranje drugima kako bi dobili ono što žele. Također, u prilog pozitivnoj povezanosti makijavelizma i emocionalne inteligencije ide činjenica da su osobe s izraženom crtom makijavelizma sposobne odgoditi užitek radi postizanja dugoročnog cilja što nije karakteristično za ostale mračne crte (Christie i Geis, 1970). Iako je odgoda užitka vezana uz višu emocionalnu inteligenciju, ipak bi se za ovo objašnjenje očekivala povezanost makijavelizma s regulacijom emocija koja nije dobivena u ovom istraživanju. Narcizam je također bio pozitivno povezan s ukupnim rezultatom upitnika emocionalne inteligencije i sa svim njezinim subskalama, pri čemu je najviša povezanost na razini subskala s uočavanjem i razumijevanjem emocija. Jedno od objašnjenja pozitivnog odnosa narcizma i emocionalne inteligencije mjerene samoprocjenama odnosi se na prenapuhanu sliku o sebi i svojim sposobnostima kod osoba koje imaju izraženu crtu narcizma što ukazuje da bi mogli biti skloni precijeniti svoje sposobnosti uočavanja, razumijevanja i regulacije emocija (Szabó i Bereczkei, 2017). Drugo objašnjenje je da oni zapravo posjeduju višu emocionalnu inteligenciju, no koriste ju kako bi manipulirali drugima i dobili ono što žele. Instrumenti koji zahvaćaju narcizam višedimenzionalno također bi mogli pomoći u dodatnom objašnjenju odnosa narcizma s emocionalnom inteligencijom.

Ograničenja i preporuke za buduća istraživanja

Najprije je potrebno osvrnuti se na uzorak koji nije bio izjednačen po rodu te stoga dobivene odnose roda i drugih varijabli nije moguće generalizirati. Rod je bio povezan s akademskim stresom te psihopatijom i sadizmom zbog čega bi bilo korisno u budućim istraživanjima izjednačiti uzorak po rodu kako bi se dalje testirali ovi nalazi. Nadalje, mjerenje mračnih crta ličnosti samoprocjenama često je pod kritikom. Čestice vezane za mračnu tetradu obuhvaćaju izjave o ponašanjima koja su socijalno nepoželjna te sudionici mogu biti skloni dati iskrivljenu sliku o sebi. Ovo se nastoji prevenirati objašnjenjem u uputi da se rezultati promatraju na grupnoj razini te osiguravanjem anonimnosti. U budućim istraživanjima također se preporučuje istražiti doprinos ostalih prediktora u objašnjenju akademskog stresa s obzirom na to da su u ovom istraživanju prediktori objasnili 22 posto varijance akademskog stresa. U proširivanju spoznaja o odnosu mračnih crta ličnosti s akademskim stresom, kao i njihovom prediktorskom značaju, predlaže se promatranje pojedine mračne crte višedimenzionalno (Đošan i Dinić, 2022), odnosno grandioznog i vulnerabilnog narcizma te primarne i sekundarne psihopatije. Pokazalo se da razina doživljenog stresa zajedno s načinom suočavanja sa stresnim događajem dovodi do negativnih

ishoda zbog čega bi bilo korisno uz daljnje provjere percepcije akademskog stresa kod studenata ispitati i načine nošenja studenata s akademskim stresom (Noser i sur., 2014).

Doprinosi i implikacije istraživanja

Rezultati istraživanja ukazuju da makijavelizam i emocionalna inteligencija objašnjavaju percipirani akademski stres kod studenata u određenoj mjeri što nadopunjuje nalaze dosadašnjih istraživanja koja su se više usredotočila na prediktore općeg percipiranog stresa. Uvidom u moguće prediktore akademskog stresa pruža se okvir za razumijevanje jesu li neki studenti podložniji akademskom stresu ovisno o svojim crtama ličnosti, te se omogućuje kreiranje preventivnih programa i posljedično poboljšanje kvalitete života kod studenata. Iako su studenti u prosjeku izvijestili o umjerenom razini percipiranog akademskog stresa, svakako se preporučuje uvesti radionice nošenja s akademskim stresom na fakultete budući da je dio studenata izvijestio o višim razinama. Uz to, kao što je ranije navedeno, akademski stres javlja se i kasnije na studiju što sugerira da uvježbavanje vještina učinkovitog nošenja sa stresom ima koristi kroz cijeli period studiranja (Bedewy i Gabriel, 2015). Emocionalna inteligencija može se uvježbati kroz intervencijske programe (Kotsou i sur., 2011) što bi moglo biti korisno u smanjenju percipiranog akademskog stresa. Iako je prvotno bilo planirano koristiti kraću mjeru emocionalne inteligencije (UEK-15), u skladu sa sugestijama prijašnjih istraživanja (Petrides i sur., 2011) korištena je opsežnija mjera koja je omogućila promatranje odnosa akademskog stresa i pojedinih sposobnosti emocionalne inteligencije. U ovom se istraživanju uloga regulacije i upravljanja emocijama dosljedno ističe u objašnjenju akademskog stresa, što daje precizniji smjer u kreiranju preventivnih programa. Razvijanje emocionalne inteligencije može pomoći u promjeni percepcije prepreka na koje studenti nailaze tijekom studiranja na način da ih prihvate kao izazove s kojima se mogu nositi (Mijatović i Strižak, 2023b).

Zaključak

Ovo istraživanje bavilo se odnosom mračnih crta ličnosti i emocionalne inteligencije s akademskim stresom te mogućnošću predikcije akademskog stresa na temelju ovih varijabli. Budući da visok stupanj akademskog stresa ili duža izloženost istom imaju negativne posljedice na dobrobit studenata, važno je produbiti spoznaje o faktorima koji objašnjavaju akademski stres. Pokazalo se da je makijavelizam pozitivno povezan s ukupnim rezultatom upitnika akademskog stresa te subskalama upitnika akademskog stresa nazvanim stres vezan uz akademska očekivanja i stres vezan uz akademske obaveze i ispite. Od ostalih mračnih crta ličnosti, psihopatija je bila pozitivno povezana sa subskalom upitnika akademskog stresa nazvanom stres vezan uz akademska

očekivanja čime su postavljene hipoteze samo djelomično potvrđene. U literaturi se emocionalna inteligencija dosljedno pokazuje negativno povezanom s percipiranim stresom te su rezultati ovog istraživanja potvrdili isti odnos i za akademski stres. U objašnjenju višeg ukupnog rezultata na upitniku akademskog stresa ističu se ženski rod, makijavelizam u pozitivnom smjeru te ukupan rezultat na upitniku emocionalne inteligencije u negativnom smjeru. Kad se uzmu u obzir subskale upitnika emocionalne inteligencije, regulacija i upravljanje emocijama je statistički značajan negativan prediktor ukupnog rezultata na upitniku akademskog stresa. Budući da su se prethodna istraživanja uglavnom bavila općim percipiranim stresom kod studenata koji ne zahvaća specifične izvore stresa vezane za akademsko okruženje, ovo istraživanje doprinosi objašnjenju prediktora akademskog stresa te pruža smjernice za daljnja istraživanja. Sugerira se ispitivanje odnosa akademskog stresa i mračnih crta ličnosti mjerama koje zahvaćaju pojedine dimenzije psihopatije i narcizma, dopuna nalaza o odnosu sadizma s akademskim stresom te izjednačavanje uzorka po rodu radi mogućnosti generalizacije rezultata.

Literatura

- Austin, E. J. i O'Donnell, M. M. (2013). Development and preliminary validation of a scale to assess managing the emotions of others. *Personality and Individual differences*, 55(7), 834-839. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.07.005>
- Babarović, T. i Šverko, I. (2013). HEXACO dimenzije ličnosti u hrvatskom uzorku. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 22(3), 397-411. <https://doi.org/10.5559/di.22.3.01>
- Babić Čikeš, A. i Buško, V. (2015). Emocionalna inteligencija u ranoj adolescenciji: korelati sposobnosti upravljanja emocijama i predikcija školskog uspjeha. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 24(1), 21-45. <https://doi.org/10.5559/di.24.1.02>
- Babić Čikeš, A., Kurtović, A. i Perak, A. (2018). Uloga emocionalne inteligencije u prilagodbi studenata na studij. U 7. znanstveno-stručni skup: *Oснаživanje potencijala za preventivne aktivnosti u zajednici* (str. 46-46).
- Barbayannis, G., Bandari, M., Zheng, X., Baquerizo, H., Pecor, K. W. i Ming, X. (2022). Academic stress and mental well-being in college students: correlations, affected groups, and COVID-19. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.886344>
- Bedewy, D. i Gabriel, A. (2015). Examining perceptions of academic stress and its sources among university students: The Perception of Academic Stress Scale. *Health psychology open*, 2(2). <https://doi.org/10.1177/2055102915596714>
- Birkás, B., Pátkai, G. i Csathó, Á. (2020). The mediating role of the dark triad between life history strategy and perceived stress factors. *Psychological reports*, 123(2), 252-265. <https://doi.org/10.1177/0033294118818095>
- Byrne, B. M. (2013). *Structural equation modeling with Mplus: Basic concepts, applications, and programming*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203807644>
- Christie, R. i Geis, F. L. (1970). *Studies in Machiavellianism*. Academic Press.
- Cohen, S., Kamarck, T. i Mermelstein, R. (1983). A global measure of perceived stress. *Journal of Health and Social Behavior*, 24(4), 385-396.
- Davis, S. K. i Nichols, R. (2016). Does emotional intelligence have a “dark” side? A review of the literature. *Frontiers in psychology*, 7, 213863. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01316>

- De la Fuente, J., González-Torres, M. C., Artuch-Garde, R., Vera-Martínez, M. M., Martínez-Vicente, J. M. i Peralta-Sánchez, F. J. (2021). Resilience as a buffering variable between the big five components and factors and symptoms of academic stress at university. *Frontiers in Psychiatry, 12*, 600240. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.600240>
- Dinić, B. M., Cmiljanić, A. i Rokvić, N. (2021). Relacije Mračne tetrade, aleksitimije i distresa: analiza na nivou faceta, antagonističkog i agensnog faktora mračnih crta. *Primenjena psihologija, 14*(3), 329-364. <https://doi.org/10.19090/pp.2021.3.329-364>
- Đošan, S. i Dinić, B. M. (2022). Mračna tetrada i domeni self-koncepta. *Psihološka istraživanja, 25*(1), 55-72. <https://doi.org/10.5937/PSISTRA25-33347>
- Grover, S. i Furnham, A. (2021). Does emotional intelligence and resilience moderate the relationship between the Dark Triad and personal and work burnout?. *Personality and Individual Differences, 169*, 109979. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.109979>
- Hardin, B. S., Smith, C. V., i Jordan, L. N. (2021). Is the COVID-19 pandemic even darker for some? Examining dark personality and affective, cognitive, and behavioral responses to the COVID-19 pandemic. *Personality and Individual Differences, 171*. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110504>
- Hasanagić, A. i Andrić, A. (2020). Psychometric Exploration of the Scale Of Academic Stress (Pas) on the Sample Of High-school Students. *Društvene i humanističke studije, 5*(4 (13)), 347-364.
- Hyde, J., Grieve, R., Norris, K. i Kemp, N. (2020). The dark side of emotional intelligence: the role of gender and the Dark Triad in emotional manipulation at work. *Australian journal of psychology, 72*(4), 307-317. <https://doi.org/10.1111/ajpy.12294>
- Ilić, D. i Dinić, B. M. (2023). Relacije crta Mračne tetrade i subjektivnih pokazatelja karijernog uspeha. *Psihološka istraživanja, 26*(1), 27-43.
- Jambrešić, I., Tomašić Humer, J. i Babić Čikeš, A. B. (2020). Varanje u akademskom okruženju- uloga mračnih osobina ličnosti, stavova o varanju i moralnog rasuđivanja. *Primenjena psihologija, 13*(2), 243-262. <https://doi.org/10.19090/pp.2020.2.243-262>
- Jones, D. N. i Paulhus, D. L. (2010). Differentiating the dark triad within the interpersonal circumplex. *Personality and Individual Differences, 49*(5), 467-472. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.05.001>

- Jones, D. N. i Paulhus, D. L. (2014). Introducing the short dark triad (SD3) a brief measure of dark personality traits. *Assessment*, 21(1), 28-41. <https://doi.org/10.1177/1073191113514105>
- Kajonius, P. J. i Björkman, T. (2020). Dark malevolent traits and everyday perceived stress. *Current psychology*, 39, 2351-2356. <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9948-x>
- Karaman, M. A., Lerma, E., Vela, J. C. i Watson, J. C. (2019). Predictors of academic stress among college students. *Journal of College Counseling*, 22(1), 41-55. <https://doi.org/10.1002/jocc.12113>
- Kotsou, I., Nelis, D., Grégoire, J. i Mikolajczak, M. (2011). Emotional plasticity: conditions and effects of improving emotional competence in adulthood. *Journal of applied psychology*, 96(4), 827-839. <https://doi.org/10.1037/a0023047>
- Lazarus, R. S. (1966). *Psychological stress and the coping process*. McGraw Hill.
- Levenson, M. R., Kiehl, K. A. i Fitzpatrick, C. M. (1995). Assessing psychopathic attributes in a noninstitutionalized population. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(1), 151–158. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.68.1.151>
- Lyons, M., Evans, K. i Helle, S. (2019). Do “dark” personality features buffer against adversity? The associations between cumulative life stress, the dark triad, and mental distress. *Sage open*, 9(1). <https://doi.org/10.1177/2158244018822383>
- Mayer, J. D., Salovey, P. i Caruso, D. R. (1997). Emotional intelligence as zeitgeist, as personality, and as a mental ability. U P. Salovey i D. Sluyter (Ur.), *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications* (str. 3-31). Basic Books.
- Mijatović, L. i Strižak, N. (2023a). Načini prevladavanja akademskog stresa kod studenata Specijalne edukacije i rehabilitacije. *Zbornik radova-12. Međunarodni naučni skup Specijalna edukacija i rehabilitacija danas Beograd, 27–28. oktobar 2023. Godine*, 413-419.
- Mijatović, L. i Strižak, N. (2023b). Uloga crta ličnosti i emocionalne inteligencije u predikciji akademskog stresa kod studenata. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 55(1), 73-92. <https://doi.org/10.2298/ZIPI2301073M>
- Miller, J. D., Hyatt, C. S., Maples-Keller, J. L., Carter, N. T. i Lynam, D. R. (2017). Psychopathy and Machiavellianism: A distinction without a difference?. *Journal of personality*, 85(4), 439-453. <https://doi.org/10.1111/jopy.12251>

- Noser, A. E., Zeigler-Hill, V. i Besser, A. (2014). Stress and affective experiences: The importance of dark personality features. *Journal of Research in Personality*, *53*, 158-164. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2014.10.007>
- O'Boyle, E. H., Jr., Forsyth, D. R., Banks, G. C. i McDaniel, M. A. (2012). A meta-analysis of the Dark Triad and work behavior: A social exchange perspective. *Journal of Applied Psychology*, *97*(3), 557–579. <https://doi.org/10.1037/a0025679>
- Papageorgiou, K. A., Gianniou, F. M., Wilson, P., Moneta, G. B., Bilello, D. i Clough, P. J. (2019). The bright side of dark: Exploring the positive effect of narcissism on perceived stress through mental toughness. *Personality and Individual Differences*, *139*, 116-124. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.11.004>
- Pascoe, M. C., Hetrick, S. E. i Parker, A. G. (2020). The impact of stress on students in secondary school and higher education. *International Journal of Adolescence and Youth*, *25*(1), 104-112. <https://doi.org/10.1080/02673843.2019.1596823>
- Paulhus, D. L. (2014). Toward a taxonomy of dark personalities. *Current Directions in Psychological Science*, *23*(6), 421–426. <https://doi.org/10.1177/0963721414547737>
- Paulhus, D. L., Buckels, E. E., Trapnell, P. D. i Jones, D. N. (2021). Screening for dark personalities: The Short Dark Tetrad (SD4). *European Journal of Psychological Assessment*, *37*(3), 208–222. <https://doi.org/10.1027/1015-5759/a000602>
- Paulhus, D. L., i Dutton, D. G. (2016). Everyday sadism. U V. Zeigler-Hill i D. K. Marcus (Ur.), *The dark side of personality: Science and practice in social, personality, and clinical psychology* (str. 109–120). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/14854-006>
- Paulhus, D. L. i Jones, D. N. (2015). Measures of dark personalities. U G. J. Boyle, D. H. Saklofske i G. Matthews (Ur.), *Measures of personality and social psychological constructs* (str. 562-594). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-386915-9.00020-6>
- Paulhus, D. L. i Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, *36*(6), 556-563. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00505-6](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00505-6)
- Perera, H. N. i DiGiacomo, M. (2015). The Role of Trait Emotional Intelligence in Academic Performance during the University Transition: An Integrative Model of Mediation via

- Social Support, Coping and Adjustment. *Personality and Individual Differences*, 83, 208-213. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.04.001>
- Perrella, L., Lodi, E. i Patrizi, P. (2024). Adaptation and Validation of the Academic Stress Scale in the Italian Context: Latent Structure, Reliability, and Concurrent Validity. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*, 14(3), 782-807. <https://doi.org/10.3390/ejihpe14030051>
- Petrides, K. V. i Furnham, A. (2000). On the dimensional structure of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*, 29(2), 313-320. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(99\)00195-6](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(99)00195-6)
- Petrides, K. V., Sanchez-Ruiz, M. J., Siegling, A. B., Saklofske, D. H. i Mavroveli, S. (2018). Emotional intelligence as personality: Measurement and role of trait emotional intelligence in educational contexts. U K. Keefer, J. Parker i D. Saklofske (Ur.), *Emotional intelligence in education* (str. 49-81). The Springer Series on Human Exceptionality. https://doi.org/10.1007/978-3-319-90633-1_3
- Petrides, K. V., Vernon, P. A., Schermer, J. A. i Veselka, L. (2011). Trait emotional intelligence and the dark triad traits of personality. *Twin Research and Human Genetics*, 14(1), 35-41. <https://doi.org/10.1375/twin.14.1.35>
- Petz, B., Kolesarić, V. i Ivanec, D. (2012). *Petzova statistika: osnovne statističke metode za nematematičare*. Naklada Slap.
- Richardson, E.N. i Boag, S. (2016). Offensive defenses: The mind beneath the mask of the dark triad traits. *Personality and Individual Differences*, 92, 148–152. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.12.039>
- Saleh, D., Camart, N. i Romo, L. (2017). Predictors of stress in college students. *Frontiers in psychology*, 8, 19. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00019>
- Sarrionandia, A., Ramos-Díaz, E. i Fernández-Lasarte, O. (2018). Resilience as a mediator of emotional intelligence and perceived stress: A cross-country study. *Frontiers in psychology*, 9, 2653. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02653>
- Szabó, E. i Bereczkei, T. (2017). Different paths to different strategies? Unique associations among facets of the Dark Triad, empathy, and trait emotional intelligence. *Advances in cognitive psychology*, 13(4), 306. 10.5709/acp-0230-7

- Takšić, V. (2002). Upitnici emocionalne inteligencije (kompetentnosti) UEK. U K. Lacković Grgin, A. Proroković, V. Čubela i Z. Penezić (Ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika* (str. 27-45). Filozofski fakultet u Zadru.
- Takšić, V., Mohorić, T. i Munjas, R. (2006). Emocionalna inteligencija: teorija, operacionalizacija, primjena i povezanost s pozitivnom psihologijom. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 15(4-5 (84-85)), 729-752.
- Walker, S. A., Double, K. S. i Birney, D. P. (2021). The Complicated Relationship Between the Dark Triad and Emotional Intelligence: A Systematic Review. *Emotion Review*, 13(3), 257–274. <https://doi.org/10.1177/17540739211014585>
- Wertag, A., Ribar, M., i Sučić, I. (2023). Theoretical models of Short Dark Tetrad (SD4) and its relationship with socially desirable responding: Findings on the Croatian version. *Primenjena Psihologija*, 16(1), 83–106. <https://doi.org/10.19090/pp.v16i1.2426>